

The Mitzvot of Purim: More than meets the eye

מגילת אסתר פרק ט

יט על-כן היהודים הפרוזים (הפרזים), הישבים בערי הפרזות--עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, שמחה ומשתה ויום טוב; ומשלח מנות, איש לרעהו. כ ויכתב מרדכי את-הדברים האלה; וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אשר בכל-מדינות המלך אחשוורוש-הקרובים, והרחוקים. כא לקים, עליהם--להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, ואת יום-חמשה עשר בו: בכל-שנה, ושנה. כב פנימים, אשר-נחו בהם היהודים מאיביהם, והחדש אשר נהפך להם מגון לשמחה, ומאבל ליום טוב; לעשות אותם, ימי משתה ושמחה, ומשלח מנות איש לרעהו, ומתנות לאבינים. כג וקבל, היהודים, את אשר-החלו, לעשות; ואת אשר-כתב מרדכי אליהם. כד כי המן בן-המדתא האגגי, צרר כל-היהודים--חשב על-היהודים, לאבדם; והפל פור הוא הגורל, להמם ולאבדם. כה ובבאה, לפני המלך, אמר עם-הספר, ישוב מחשבתו הרעה אשר-חשב על-היהודים על-ראשו; ותלו אותו ואת-בניו, על-העץ. כו על-כן קראו לימים האלה פורים, על-שם הפור--על-כן, על-כל-דברי האגרת הזאת; ומה-ראו על-פכה, ומה הגיע אליהם. כז קימו וקבל (וקבלו) היהודים עליהם ועל-זרעם ועל כל-הנלוים עליהם, ולא יעבור--להיות עשים את שני הימים האלה, ככתבם וכזמנם: בכל-שנה, ושנה. כח והימים האלה נזכרים ונעשים בכל-דור ודור, משפחה ומשפחה, מדינה ומדינה, ועיר ועיר; וימי הפורים האלה, לא יעברו מתוך היהודים, וזכרם, לא-יסוף מזרעם. {ס} כתב וכתב אסתר המלכה בת-אביחיל, ומרדכי היהודי--את-כל-תקף: לקים, את אגרת הפרים הזאת--השנית. ל וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אל-שבע ועשרים ומאה מדינה--מלכות, אחשוורוש: דברי שלום, ואמת. לא לקים את-ימי הפורים האלה בזמניהם, כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה, וכאשר קימו על-נפשם, ועל-זרעם: דברי הצומות, וזעקתם. לב ומאמר אסתר--קים, דברי הפרים האלה; ונכתב, בספר. {ס}

א) מקרא מגילה:

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ד עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר +תהלים כ"ב+ אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי. סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא. - אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מינה דרבי חייא בר אבא: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא ואתנייה. איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר +תהלים ל"ו+ למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך.

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה כ.

משנה [ב: ד]. אין קורין את המגילה, ולא מלין, ולא טובלין, ולא מזיזין, וכן שומרת יום כנגד יום - לא תטבול עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר. גמרא. מנלן? דאמר קרא +אסתר ט'+ והימים האלה נזכרים ונעשים, ביום אין, בלילה לא. לימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום! כי קתני- אדיום.

3. משנה מסכת מגילה פרק א

[א] מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה:

4. משנה מסכת מגילה פרק ב

[ה] כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולתפלת המוספין ולמוספין ולוידיי הפרים ולוידיי המעשר ולוידיי יום הכפורים לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה ולהזייה ולהשקיית סוטה ולעריפת העגלה ולטהרת המצורע: [ו] כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואיברים זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה:

5. טורי אבן מסכת מגילה דף ד עמוד א

כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתניי. ולמסקנא זו משמע שחייב לקרות את המגילה בלילה וחוזר וקורא ביום. ונ"ל דהאי קריאה דלילה אינו אלא מדרבנן ואינו עיקר חיוב של רוח הקודש והרי קרא כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשי... מה עשי בלילה לא כדאמרין לקמן (דף ז') סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב אף זכירה אינו בלילה והני קראי דמיתני להו בשמעתין לקריאת המגילה בלילה אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואף על גב דהוי ס"ד למיקרי בלילה ולמיתני מתניתין דידה ביממא מ"מ לא קיימא הכי. וכה"ג כתב הרא"ש בשם ר"ת דמפר' דקריאה דיממא הוא עיקר משל לילה ואף על גב דמברך זמן בלילה מ"מ חוזר ומברך ביום דעיקר קריאה ביום לפי המסקנא...

6. שו"ת בנין שלמה בימן נח

...ועוד נ"ל והוא העיקר לפענ"ד דבזמן המשנה עדיין לא היה התקנה לקרות המגילה גם בלילה דהא במגילה לא הוזכר רק ימים ורק דבימי ריב"ל התקינו שיהו קורין גם בלילה וסמכו אקרא דאלוקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. ותדע דלא הוזכר בשום דוכתא במשנה קריאת המגילה של לילה...

7. מרומי שדה לנצי"ב מגילה ז.

שם ולמיתנא מתניתין דידה ביממא כו'. פי' מלבד קריאת המגילה שהוא כמו מה"ת, חייב לשנות. ופי' המקרא אלקי אקרא יומם וגו' הוי כלשון המקרא המובא בברכות דף כ"א מנין לכרכת התורה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא. אמר להו ר' ירמיה כו' כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה. פי' ולשנותה, דצריך להיות הקריאה בידיעה של הביאור להבין ולהשכיל בה, והוי זה כמו שלומד פרשה, דבפעם הראשון עובר עליה בלי ניתוח המאמרים ובשעה שעובר שנית הוא שם לב להשכיל יותר עליה. כך בחיוב קריאת המגילה ביום יש לדקדק במחשבתה יותר מבלילה. ומשו"ה כתיב כלשון מצוה, שאינו לעיכוכא כ"כ...

8. גמ' שבת פח.

(שמות יט) ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב (אסתר ט) קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר.

ב) משלח מנות איש לרעהו:

1. תרומת הדשן סימן קיא

שאלה: בני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות או לאו?

תשובה: יראה דאין יוצאים בהן דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כמשמע /כדמשמע/ בגמ' פ"ק /מגילה ז ע"ב/ דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודותיהו בהדדי, ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא. ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם בלשונו שכתב וחיוב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים, ונראה דשתייה בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי.

2. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קצו

...על דברת הפרי חדש א"ח סי' תרצ"ה שפקק על הרמ"א שפקק בהגה"ה [סי"ד] שאם שלח מנות לרועו ולא אבה לקבל כי מחל לו יצא ידי חובתו, וכתב הפרי"ח לא ידעתי מניין לו זה הנה בס' קרבן נתנאל פ"ק דמגלה [סי' ז' אות ט'] השיב על פרי"ח מש"ס נדרים סי"ג ע"ב דיכול להתיר נדרו שלא עפ"י חכם לומר הריני כאילו התקבלתי ע"ש, וה"נ דכוותי, וצדקו דברי רמ"א. ואני אומר לא עיין הגאון במ"ש הר"ן בשם הירושלמי שם כ"ד ע"א דמיירי בסתם ופליגי ר"מ ורבנן אי כוונת הנותן לכבוד עצמו או לכבוד המקבל, אבל אי כוונת הנותן לכבוד עצמו לא מהני באומר הריני כאילו התקבלתי, וא"כ יפה כתב פרי חדש מנ"ל לרמ"א דכוונת מתקני משלוח מנות היינו מרדכי ובית דינו אי ה' לצורך המשלח או לצורך מי שנשלח לו. והנה ראיתי בזה ב' טעמים, בתה"ד [סי' קי"א] כתב כדי שיהיה הרוחה לבעלי שמחות, אולי לא יספיק לו סעודתו הרי חברו מסייעו עיין שם, וי"ל אפילו אית לי טובא מ"מ תיקנו כך שלא לבייש מי שאין לו כבסוף מס' תענית [כ"ו ע"ב], וא"כ כשם שאם באמת אין לו די ספוקו אין במחילתו כלום אלא אפי' אית לי מ"מ לא ימחול משום שלא לבייש, אך בס' מנות הלוי + על מגילת אסתר, ט' - י"ט, [ד' וויניציאה דף ר' ע"ב] + להרבות השלום והריעות, היפך מרגילתו של הצר שאמר מפוזר ומפורד, פ"י במקום שראוי להיות עם א' הנם מפוזרים ומפורדים במחלוקת, לכן תקנו משלוח מנות, א"כ י"ל כיון ששלח והראה חבתו אעפ"י שזה מוחל לו כבר יצא ידי חובתו...

3. שו"ת כתב סופר אורח חיים סימן קמא

ב) מה שנסתפקת מי ששולח מנות לרעהו ואין המקבל יודע מי שלח לו אם יוצא המשלח מצות משלוח מנות לפום רהיטא נ"ל דתלי בטעמא, לטעמא דתה"ד דמצות מ"מ כדי למלאות חסרון מי שאין לו מסתבר דיוצא גם כשאין חבירו יודע מי ששלח לו סוף כ"ס הגיע לתכלית המכוין ויש מצוה ביותר כעין מצות צדקה דאמר ר"ח ה"ד מצות צדקה שא"י ממי נטלה כדי שלא לבייש, אבל לטעמא משום חיבה שלום וריעות וכן משמע לשון איש לרעהו בוודאי א"י כשאין המקבל יודע מי המשלח דאין שלוח כזה דרך חיבה וריעות ואינו מקרב לבבות, וכיון שהחזיקו דינו של הרמ"א דיוצא כשאין מקבלו וכתעמא דמ"מ משום חבה וריעות ממילא נשמע דא"י כשאין המשלח יודע מי שלח לו כנלפע"ד:

4. תלמוד בבלי מסכת מגילה ז

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי.

5. רש"י מסכת מגילה דף ז עמוד ב

מחלפי סעודתייהו - זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו.

6. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טו

כיצד חובת סעודה זו היאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר + אסתר ט' + ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו.

7. ב"ח אורח חיים סימן תרצה

ו ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא... אבל רש"י ז"ל כתב וזה לשונו מחלפין סעודתייהו זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו עכ"ל ומשמע שרוצה לומר שלא היו שולחין זה לזה ופשיטא שאין שנה שניה מועיל להוציא את חבירו ידי חובת משלוח מנות משנה שעברה אלא כך הוא הפירוש דכיון דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו וריעיו ולהשכין ביניהם אהבה ואחווה וריעות אם כן אם יסעוד אחד עם חבירו ורעהו הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות והוא הדין בשנה שניה וכן בכל שנה ושנה אם יחזור ויסעוד אצלו כמו בשנה שעברה נמי יוצאין שניהם ידי חובתן אלא האמת אומר שהיו מחלפין בשנה שניה ועיקרו לא אתא אלא לאשמועינן האי דינא דבסועד אצל רעהו פטורין שניהם מחיוב משלוח מנות ולפי זה אין צריך לפרש כלל שהיו עניים אלא אפילו בעשירים כן הדין אלא שהמה היו אוהבים זה את זה ביתר עוז והסכימו שטוב ויפה להם לשבת אחים יחד בסעודת פורים בשמחה ובטוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם כן נראה לי דעת רש"י ומקובל לע"ד משאר פירושים שנאמרו בו:

8. חדושי אנשי שם על הרי"ף - ג

לשון הב"י סימן תרצה: "ווקשה לי על דברי רש"י - דא"כ לא היו מקיימין משלוח מנות איש לרעהו. וא"ת שהיו משלחין א"כ מאי אתא לאשמועינן" עכ"ל. ואני אומר דודאי היו משלחין מנות בלאו הכי ואתא לאשמועינן בזה שעשו כן לשמחה יתירה כדי להרבות בשמחה בסעודת מרעים ולא שיהא משמח כל איש ואיש בביתו לבדו. ומזה נראה שנשתרבב המנהג שהולכים בחבורות מרעים מבית לבית ואוכלין ושותין.

9. רש"י אסתר פרק ט פסוק כח

משפחה ומשפחה - מתאספין יחד ואוכלים ושותין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו:

10. אסתר פרק ג

(ח) ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתייהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם:

11. אסתר פרק ד

(יג) ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים: (יד) כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות: (טו) ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי: (טז) לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי: (יז) ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר: ס

12. אסתר פרק ב פסוק ה

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני:

13. רש"י שם

(ה) איש יהודי - על שגלה עם גלות יהודה כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגוים ואפילו משבט אחר הם:

איש ימיני - מבנימין היה כך פשוטו, ורבותינו דרשו מה שדרשו:

14. ספרי זאגדתא על אסתר - מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב פרשה ו

[ד"א איש יהודי]. וכי היה משבט יהודה ולא משבט בנימין היה, שנאמר איש ימיני, מה ראה הכתוב שקראו יהודי, אלא שירדו השבטים למצרים אצל יוסף, וראה בנימין עמהם, ונתן הגביע באמתחת בנימין, ונמצא באמתחתו, ואמר האיש אשר ימצא הגביע לבידו הוא יהיה לי עבד (בראשית מד ז), א"ל בבקשה ממך כבר יש בידי רעה אחת, שאמרתי לאחי לכו ונמכרו לישמעאלים (בראשית לו כז), וזאת תביא לי ותחזור לאותה רעה, לאחי מכרתי, וזה נטלתי מאבי להחזירו אצלו, ואת נוטלו לעבד, אין לי עמידה לא לפני הקדוש ברוך הוא, ולא לפני אבי, חייב אני להיות עבד שמכרתי את יוסף אחי, בדין הוא שאעשה עבד תחתני, וכן הוא אומר ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני (שם /בראשית/ מד ג), למה כי עבדך ערב את הנער מעם אבי וגוי (שם /בראשית/ מ"ד/ לב), ואמר שלמה בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך (משלי ו א), א"ל הקדוש ברוך הוא אתה מסרת נפשך לעבד תחת בנימין, חייך הגואל שעתיד לעמוד לישראל, לשמך אני כותבו, לכך נאמר איש יהודי.

15. אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

כה והמלך והמן ישבו לשתות אמר ר' חנין מאן דאמר רחמנא ותרן הוא יתותרון מעוהי אבל מאריך רוחיה וגבי דידיה, אמר להם לשבטים אתם מכרתם את אחיכם מתוך מאכל ומשתה כך אני אעשה לכם, הלא הוא דכתיב והמלך והמן ישבו לשתות, היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש ליקח ליטרא בשר או אגודה של ירק היה הפרסי חונקו ואומר לו למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך, הלא הוא דכתיב והעיר שושן נבוכה, אמר רבי יששכר דכפר מנדי ומה אם מי שמחל ואמר (בראשית מ"ה) לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים וגוי ראה עד היכן היא מתוקנת שהרי עד ימי מרדכי אותו עונש של מכירת יוסף קיים מי שאינו מוחל עאכ"ו.

16. ספרי זאגדתא על אסתר - מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח א פרשה א

ויקרא מרדכי את בגדיו. ר' פנחס בשם ר' אושעיא אמר שבטים גרמו לאביהם ליקרע, שנאמר ויקרע יעקב שמלותיו (בראשית לו לד), והיכן נפרע להן, ויקרעו שמלותם (בראשית מד יג), מנשה גרם לשבטים ליקרע, לפיכך נקרעה נחלתו, חציה בעבר הירדן, וחציה בארץ כנען, בנימין גרם לשבטים ליקרע, עמד בן בנו ופרע לו, שנאמר ויקרע מרדכי וגוי.

17. אסתר פרק ח

(א) ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודיים היהודים ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה: (ב) ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן: פ (ג) ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים: (ד) ויושט המלך לאסתר את שרבת הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך: (ה) ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך: (ו) כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי:

18. בראשית פרק מד

(כז) ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי: (כח) ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה: (כט) ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלה: (ל) ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: (לא) והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה: (לב) כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים: (לג) ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו: (לד) כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי:

19. אסתר פרק י פסוק ג

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו:

20. בראשית פרק לו פסוק ז

ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם:

ג) סעודת פורים:

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סח עמוד ב

רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. רבי יהושע אומר: חלקהו, חציו לאכילה ושותיה וחציו לבית המדרש. ואמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, כתוב אחד אומר +דברים טז+ עצרת לה' אלהיך, וכתוב אחד אומר +במדבר כט+ עצרת תהיה לכם. רבי אליעזר סבר: או כולו לה' או כולו לכם. ורבי יהושע סבר: חלקהו, חציו לה' וחציו לכם. (עב"ם סימן) אמר רבי אלעזר: הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - יום שניתנה בו תורה הוא. אמר רבה: הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - ישעיהו נח + וקראת לשבת ענג. אמר רב יוסף: הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם - מאי טעמא +אסתר ט+ ימי משתה ושמחה כתיב ביה. מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא, לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי. עצרת - יום שניתנה בו תורה, פוריא - ימי משתה ושמחה כתיב...

2. לבוש אורח חיים סימן תרע סעיף ב

...אבל בימי המן שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד את הגופות שהוא ביטול משתה ושמחה, ולא את הנפשות שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם, לכך כשנצלו ממנו קבעו להללו ולשבחו יתברך גם כן על ידי משתה ושמחה, הלכך ריבוי הסעודות שעושים בחנוכה אינן אלא סעודות הרשות...

3. שמות פרק כד

(ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יקוק ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יקוק נעשה: (ד) ויכתב משה את כל דברי יקוק וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: (ה) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליקוק פרים: (ו) ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח: (ז) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר יקוק נעשה ונשמע: (ח) ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה זם הברית אשר כרת יקוק עמכם על כל הדברים האלה: (ט) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: (י) ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: (יא) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: ס

4. Rav Mosheh Lichtenstein, Purim: Holiday of Covenant and Salvation

In the generation of the destruction and its aftermath, the question of the covenant's continued validity arose. There were those who saw the churban as God's revocation of the covenant. Benei Yisrael came to Yechezkel and asked, "Does a slave bear any

further responsibility towards his master after having been sold?" (Sanhedrin 105a). They viewed the churban as a divorce, the end of their relationship with the Almighty. The exile marked the end of the unique bond of the berit.

These questions arose not only because of Benei Yisrael's banishment from the land, but from their presence in exile, as well. Some claimed that the Torah bore relevance only in the Land of Israel, when they lived among idolaters. Then the Torah was more moral and more sophisticated than the surrounding culture. But in the culture into which they now integrated, they argued, the Torah no longer served any purpose. Shushan had a very liberal society – "to comply with every man's wishes" (Esther 1:8). According to Chazal, Achashverosh even made kosher food available at his royal feast. Many Jews felt that the Torah served no need in Persia. They were free to assimilate and fully integrate into the surrounding society. Additionally, some may have adopted the pagan-style belief that God has dominion over Canaan, but His power did not extend to Persia. These arguments cast a dark shadow over the berit between Am Yisrael and God, and the midrashim identify many allusions to this effect from the beginning of the Megilla.

On Purim we celebrate not only the annulment of Haman's decree, but also the renewal of the covenant, as Chazal interpret: "Kiyemu ve-kibelu" (Esther 9:27) – they affirmed what they had already received" (Shabbat 88a). "They re-accepted [the Torah] during the times of Achashverosh" (ibid.). They reaffirmed the Torah's relevance to all times, to all places, under all conditions. The renewal of the covenant commemorated on Purim came on the heels of the exile, of this encounter – specifically, from the questioning of the covenant that resulted from this encounter.

ד) מתנות לאביונים:

1. משנה מסכת מגילה פרק א

[ד] קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים:

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ד עמוד ב

דכולי עלמא מיהא מגילה בשבת לא קרינן, מאי טעמא? אמר רבה: הכל חייבין בקריאת מגילה (ובתקיעת שופר), ואין הכל בקריאת במקרא מגילה, גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דשופר, והיינו טעמא דלולב. **רב יוסף אמר: מפני שעניניהן של עניים נשואות במקרא מגילה.** תניא נמי הכי: אף על פי שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה - גובין בו ביום, ומחלקין בו ביום. - אף על פי שאמרו? אדרבה, משום דאמרו הוא! אלא: הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה - גובין בו ביום ומחלקין בו ביום, **מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה.** אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה.

3. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב

טז וחייב לחלק לעניים ביום הפורים, אין פחות משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים, ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו, ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת (עיי' ירושלמי מגילה).

יז מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

4. שו"ת מהרי"ל סימן נו

שאלה + עוד שאל, פ' + ז אם אדם יוצא מצות מתנה לאביונים במה שנותן להם מעות של מעשר. מי אמרינן כיון דהמעשר בלאו הכי שייכא להם לא יצא דהא נותן להם משלהם, או דלמא עיקר תקנה כדי לשמחן, אם כן יצא לאביונים כי אינם מקפידין אם נותן להם מעשר אם לאו, רק שהם שמחים וטובת הנאה של מעשר הוא של בעלים, וכשנותן לזה העני ולא לאחר אז הוי [ליה] שמחה. **תשובה** ומתנות לאביונים, עני"ד נוטה דלא נפיק במעות מעשר כיון דתקנתא דרבנן [היא] הוי דבר שבחובה, ונמצא זה פורע [חובו] ממעשרו ואין לו בו אלא טובת הנאה, ויש מרבותינו דפסקו דאינו ממון + מרדכי שבועות סי' תשס"ז, ב"מ סי' רמ"א, מהר"ם ב"ב תפ"ו ח"ב סי' ק"ל + למ"ד ממון + או"ז ח"ג ב"מ י"א, ב', רא"ש פ"ב דקידושין סוף סי' ל"א (כ"כ רבינו בשו"ת החדשות סי' ק"יב עמוד קמ"א אבל עיי' שו"ת חו"מ סי' ש"ט) + מ"מ הוי דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין + מנחות פ"ב, א' +

5. רש"י מסכת בבא מציעא דף קיא עמוד ב

להקדים עני לאביו - מעונה מעני, ולשון אביון - האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב, ואשמעינן קרא דעני קודם לאביון, משום דעני כסיף למיתבעיה, אף על גב דצריך. **אבל אביון** - הורגל לבושת, ולא כסיף למיתבעיה.

6. ערוך השולחן אורח חיים הלכות מגילה סימן תרצד סעיף ג

יראה לי דאע"ג דבתורה עני ואביון שני דברים הם כדכתיב בתצא [דברים כד, יד] לא תעשוק שכיר עני ואביון ושני דברים הם כדאיתא בב"מ [ק"י"א]: ולשון אביון הוא האובה ואינו משיג [רש"י שם ד"ה אביון] ונגד זה אביון אין לו בושת לבקש והעני יש לו בושת ואמרינן שם לעניין שכיר דעני קודם לאביון ע"ש מיהו עכ"פ שני דברים הם וכיון דבמגילה כתיבא ומתנות לאביונים נימא דדווקא אביון ולא עני ומ"מ אינו כן וראיה דבפי' ראה כתיב כי יהיה בך אביון וגוי [דברים טו, ז] כי לא יחדל אביון וגוי פתח תפתח את ידך לאחיד לענייך ולאביונך בארצך [שם יא] הרי שפתח באביון וסיים בשניהם אלמא דהכל אחד והוא דכתיב [אסתר ט, כב] ומתנות לאביונים רבותא קאמר לא מיבעיא עני שיש לו בושה ובשכר שכיר הוא קודם אלא אפילו לאביון יצאת ידי חובתך ואף על פי שהוא בעצמו מבקש ממך וכ"ש לעני שמתבייש לבקש ואתה מקדים ונותן לו שיש מצוה יותר:

7. מקור חיים (חוות יאיר) או"ח תרצד:ג

ידקדק לשלוח לעניים מרודים ומופלגים הנקראים אביונים, עיי' ב"מ קיא:

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח ה חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר + ישעיהו ס"ה+ כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר + אסתר ט' + וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.